

НАША АНТОЛОГИЈА
Сретен Петровић

ИСТОЧНИЦИ

Драган Жунић | Александар Б. Лаковић
Верољуб Вукашиновић | Власта
Младеновић | Јасмина Нешковић
Алекса Ђукановић | Снежана Николић
Васа Павић | Славица Јовановић
Александар М. Арсенијевић | Бранка
Благојевић | Јовица Ђурић | Раденко
Бјелановић | Татјана Ђурић | Леонтин
Чапо Миленић

МОСТОВИ

Грчка савремена поезија
Кики Димула
Руска савремена проза
Владимир Анчутин
Вијетнамска савремена поезија
Ман Ван Фан
Турска савремена поезија
Арслан Баир
Кинеска савремена поезија
Ћанг Имао

РАЗЛОГ

Недељко Богдановић

ЖИВОПИС

Зоран Милошевић

ПОГЛЕДИ

Доменико Писана
Стеван Јовићевић

ТРАЈАЊА

Прот. Александар Шаргунов

ЗАВИЧАЈНОСТ

Зоја С. Карановић
Јелица Илић

ЛИКОВНОСТ

Браниша Ђорђевић, сликар

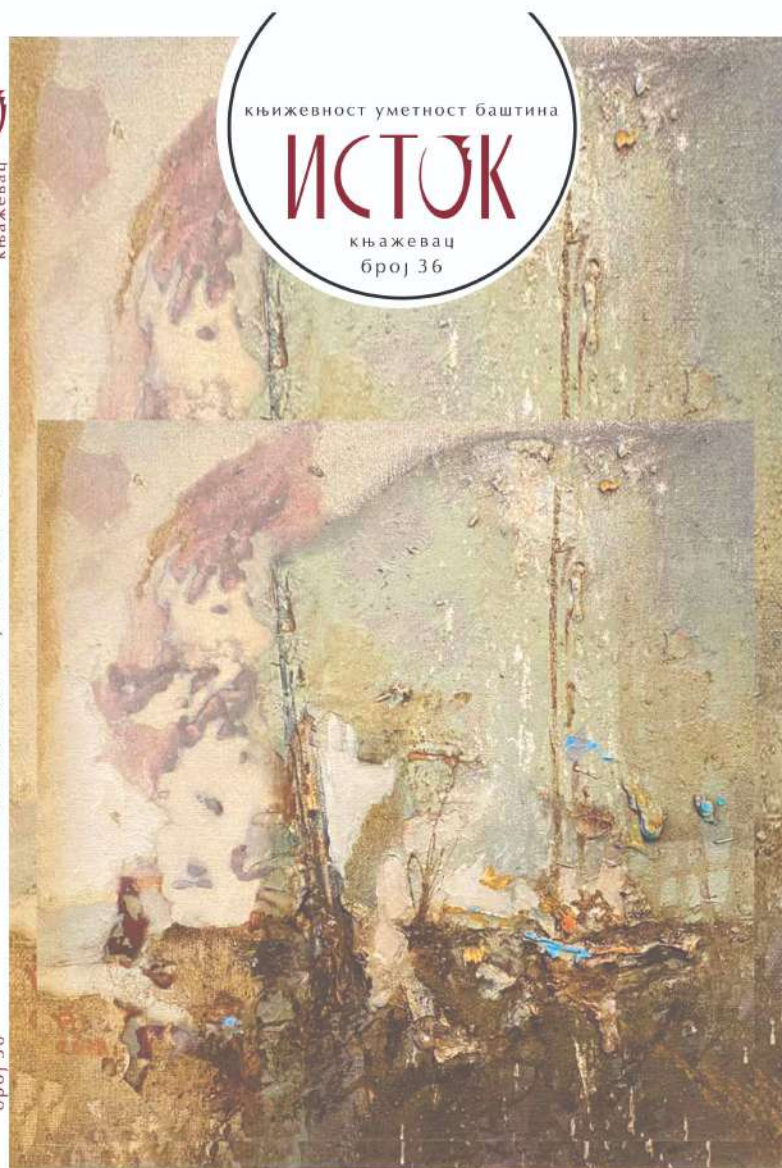
часопис исток
књажевац

година 2023
број 36

О
часопис исток
књажевац

књижевност | уметност | баштина

година 2023
број 36

књижевност уметност баштина

ИСТОК

књажевац
број 36

уметничка академија

ИСТОК

књажевац

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ И КУЛТУРНУ БАШТИНУ

Књажевац, број 36, година X, јануар–март 2023. године

ISSN 2335-013X = Исток

„КИШОЛОВКА”

ЗА БРАНИМИРА ШЋЕПАНОВИЋА

Стеван Јовићевић

Иако Бранимир Шћепановић припада последњој великој генерацији српских писаца, оној генерацији која је рођена тридесетих година прошлога века и остала упамћена по остварењима која се са правом сматрају класицима српске књижевности, његово место у домаћој литератури као да до данас није довољно јасно и непристрасно утврђено, а о самим делима његовим тек спорадично се говори и пише. Околност, посве неоспорна, да је изузетан значај појединих Шћепановићевих текстова у нашој науци о књижевности у доброј мери запостављен, оставља горак утисак о пишчевој неправедној скрајнутости, чак и упркос чињеници да за то постоји најмање три разлога.

Први и уједно најнеоснованији тиче се покушаја да се Шћепановићево дело подведе под корпус такозване црногорске књижевности, иако се он децидирано изјаснио као српски писац. Други разлог односио би се на ауторов обимом невелик опус. Разуме се, ово напросто не може бити довољно, јер то би се, са разликом националне књижевности, могло рећи и за Владана Десницу, на пример, ког је српска наука ипак недвосмислено признала и као свога писца те, како доликује, наставила да његово прозно стваралаштво, а пре свега величанствени роман *Прољећа Ивана Галеба* (1957), афирмише кроз образовни програм и бројне друге академске радове. Било је потребно нешто више да би сјај Шћепановићевог дела остао засењен.

Трећи и, према нашем мишљењу, кључни разлог за то посредно је везан за полемику која се средином седамдесетих година повела око аутентичности збирке приповедака *Гробница за Бориса Давидовича* (1976) Данила Киша, да би се затим разбуктала и прерасла у жучну расправу о природи његовог наративног поступка. Кажемо посредно, будући да је на потоње и све до данас очито прећуткивање Шћепановића у сфери културе и уметности више утицало оно што је, као израз свог дубоко личног мишљења о њему, мање или више експлицитно сам Киш истакао, а што је полемика само поспешила.

Како је током осамдесетих година постмодернистичка поетика и у практичном и у теоријском смислу све више узимала маха – а тој поетици Кишово дело свакако је ближе него Шћепановићево – највећи број овдашњих критичара који су у том периоду стасавали, Киша су прихватили као књижевну величину која је неосновано оклеветана. Апологетски и готово идолопоклонички однос према несхваћеном писцу истовремено је значио да се на Шћепановићев прозни опус гледа оним очима којима је на тај опус, али и на његовог творца, гледао Киш када је давао одређен број интервјуа и писао неколико текстова фикционалне и нефикционалне природе.

Најнеправеднијим и најувредљивијим од тих текстова, оним који носи назив „Дупли гулаш за Бранимира Шћепановића”, опремљена је Кишова књига *Час ана-*

томије (1978), која у целости представља конкретан облик његовога обрачуна са оптужбама за плагијаторство. Узимајући, поред осталих, за мету и једног од најутледнијих српских писаца из седамдесетих година, и то писца који је његов бивши пријатељ и који се с полемиком у вези претходно није јавно изјашњавао, Киш се у тексту који је замишљен као опсежна и минуциозна интерпретација Шћепановићеве новеле „Смрт господина Голуже” грчевито упео да читавом његовом стваралаштву укине све изгледе на будућност на тај начин што је писца покушао да деградира на политичком, књижевноуметничком и моралном плану. Силовито и до сваке мере неумесно обрушавање не само на Шћепановићев текст већ и на њега као човека, у потпуности је одало прави смисао Кишовог напада: под изговором да, у одбрани свог списатељског позива, поменућу новелу анализира са чисто поетичког аспекта, Киш је заправо на Шћепановића ударао као на писца чији је опус репрезентативан за естетски укус Драгана М. Јеремића, академског професора и књижевног тумача који је био Кишов најљући противник у полемици. Настојећи да оспори књижевну вредност Шћепановићевог чувеног текста истичући његове слабости, Киш, иначе изврстан стваралац, видно се оглушио о нека од основних начела књижевне критике¹⁸, испољивши тако своје личне, људске слабости у односу према другом изврсноме ствараоцу. Бранимир Шћепановић, личност коју је без иједног доказа проказао као покретача хајке на њега, није му сметао као писац који ствара, већ као писац који је због оног што је створио светски признат и вишеструко награђен.¹⁹

Стваралачки активни и данас, они који су се одлучили да, у зениту постмодерне осећајности, узвеличају Киша, никада се нису усудили да изистински закораче у сенку која је бачена на све оне које је сâм Киш видео као своје непријатеље. Да је то величање неретко било прекомерно, јасно је сада када се, додуше, из перспективе ограниченог броја људи, ствари што су се догодиле знатно друкчије посматрају. Шћепановићев светоназор напосто није био саобразив постмодернистичкој поетици у оном смислу у којем је то био светоназор Данила Киша, и његов невелик опус, који је ту поетику тек у обрисима наговестио, мање-више је окончан већ 1980. године, са романом *Искуљење*. Стога не чуди што је тај опус, који представља један од последњих проблесака оног непатвореног, стилски углачаног и универзалношћу значења обремененог модернистичког приповедања у нашој књижевности, изнова почео да привлачи аналитичку пажњу проучавалаца управо у последњих десетак година, када су постмодернистичке поетичке концепције увелико на ивици да сасвим изгледе. Тако Провиђење показује да оно што је истинска вредност не може бити оспорено и да не трају све несреће и после смрти.

¹⁸ О овоме видети: Јасмина Ахметагић, „Киш као критичар: *Смрт господина Голуже*”, у: *Данило Киш: осамдесет година од рођења*, зборник радова, ур. Радомир В. Ивановић и Предраг Барјактаревић, Подгорица: ЦАНУ, 2016.

¹⁹ Недавно је одбрањена докторска дисертација Весне Тријић под насловом „Преображаји стварности у приповедној прози Бранимира Шћепановића и Данила Киша”. Пажљивим ишчитавањем капиталних прозних рукописа обојице стваралаца, ауторка је, са једне стране, назначила бројне могућности компаративног сагледавања опуса двојице исписника, али, са друге стране, што је такође од изузетнога значаја, она је предочила актере и одјеке полемике око *Гробнице за Бориса Давидовича*, осветливши уједно друштвеноисторијски и културнополитички контекст у којем је она настала. Тиме је, поред осталог, показала како је Киш, бранећи се од неправде која му је учињена, из дубоко личних разлога и сâм чинио неправду другима, а пре свега Бранимиру Шћепановићу. Дисертација је доступна на следећем сајту: <https://uidok.rcub.bg.ac.rs/bitstream/handle/123456789/4385/Doktorat.pdf?sequence=1&isAllowed=y>